

Protokoll

Fra møte i Faggruppen for plantehelse

Dato: 09.12.2014, kl. 12.00-17.00

Sted: VKM, Oslo

Møteleder: Trond Rafoss

Deltakere

Fra Faggruppe 9:

Guro Brodal, Åshild Ergon, Christer Magnusson, Trond Rafoss (faggruppeleder), Arild Sletten, Leif Sundheim, Anne-Marte Tronsmo, Halvor Solheim, Bjørn Økland

Forfall:

May-Guri Sæthre

Fra Mattilsynet, Seksjon planter, økologi og GM, hovedkontoret:

Hilde Paulsen

Fra Mattilsynet, Seksjon planter og vegetabilsk mat, hovedkontoret:

Anne Bøen (tilstede under sak 3)

Fra sekretariatet til VKM:

Juliana Perminow og Elin Thingnæs Lid (ref.), Marie Louise Wiborg (tilstede under sak 4 og 5)

1. Velkommen, fravær, habilitet og godtgjøring

Faggruppeleder ønsket velkommen til møtet. Koordinatoren for faggruppen, Elin Thingnæs Lid, ble ønsket velkommen tilbake fra fødselspermisjon. Juliana Perminow, som har vært vikarierende koordinator i denne perioden, vil fortsette sitt arbeid hos VKM ut året.

Ingen av faggruppedlemmene erklærte mulige interessekonflikter i forhold til noen av sakene som skulle behandles på møtet.

2. Godkjenning av møte-innkallelse og dagsorden

Det var planlagt en del 2 av dagens møte som skulle omhandle framtidig samarbeid mellom VKM og EFSA på plantehelseområdet. VKM hadde i den anledning invitert leder av plantehelseenheten i EFSA, Giuseppe Stancanelli, til å delta. Dessverre måtte han melde avbud på grunn av sykdom, og miniseminarer om framtidig samarbeid er derfor utsatt til

over nyttår. Dermed ble det rom for to nye saker på dagens møte: «Emerging risks» (sak 4) og «Rolleavklaring mellom FG9 og de nye oppgavene i VKM» (sak 5). En revidert agenda ble sendt ut 8. desember.

Vedtak: Faggruppen hadde ikke andre innspill til saker, og den reviderte agendaen ble godkjent uten øvrige endringer.

3. Nye bestillinger

Risiko for introduksjon og spredning av planteskadegjørere ved bruk av husdyrgjødsel fra slakterier

Utkast til bestillingen

Mattilsynet orienterte om status for bestillingen «Risiko for introduksjon og spredning av planteskadegjørere ved bruk av husdyrgjødsel fra slakterier».

Mattilsynet har hatt bestillingsutkastet ute på åpen høring. Høringen er avsluttet, og det har kommet inn ett innspill. Det var fra Avfall Norge, bransjeforeningen for renovatørene i kommunesektoren. Avfall Norge har akkurat gjennomført et stort valideringsprosjekt for komposteringsanlegg. Der har de kommet frem til standardmetoder for kompostering. Disse metodene er nå til vurdering hos Veterinærinstituttet. Bakgrunnen for prosjektet er regelverket for animalske biprodukter som krever kompostering av matavfall med tanke på dyre- og humanhelseproblematikk. Spørsmålet deres var om man kan vurdere disse standardmetodene i forhold til plantehelserisiko, for å se om de kan brukes for å eliminere eventuell plantehelserisiko i slakterigjødsel. Mattilsynet mener at spørsmålet er interessant, men har bestemt at det ikke skal med i denne bestillingen. Standardmetodene til Avfall Norge er laget for kompostering av en annen type matavfall enn det som er relevant for denne bestillingen.

Mattilsynet jobber også med en annen bestilling vedrørende andre typer organisk avfall, først og fremst avfall fra potet- og rotgrønnsakindustrien. Det er mulig at standardmetodene fra Avfall Norge er mer relevant i den sammenheng. Mattilsynet påpekte at det kan være en fordel om VKM mottar denne andre bestillingen innen kort tid, slik at VKM kan ha nytte av å jobbe med problemstillinger til felles med husdyrgjødsel fra slakterier.

Mattilsynet har gjort noen mindre endringer i bestillingen siden forrige møte i faggruppen. Selve oppdraget i bestillingen har blitt utvidet med underpunktet «kilder til skadegjørere» for å gjøre bestillingen mer helhetlig. Mattilsynet har valgt å beholde begrepene introduksjon og spredning.

Faggruppen synes at det har blitt en bra og gjennomarbeidet bestilling fra Mattilsynet. Faggruppens koordinator minnet om at VKM trenger en engelsk oversettelse av bakgrunn og oppdraget i bestillingen (background og terms of reference) fra Mattilsynet.

Vedtak: Orienteringen fra Mattilsynet tas til etterretning. Mattilsynet vil sende over en endelig bestilling neste dag. Mattilsynet vil ettersende en engelsk oversettelse av bakgrunn og oppdrag i bestillingen.

Prosjektgruppe:

Sekretariatet la frem et forslag til en sammensetning av en prosjektgruppe. Forslaget ble diskutert, og faggruppen kom frem til at nødvendig ekspertise på de ulike gruppene av planteskadegjørere og vertplantene deres dekkes av faggruppen, mens ugrasekspertise må hentes utenfra. I tillegg er det også behov for ekspertise på forholdene i tarm/magesekk, forholdene i gjødsel under lagring, og hvilke typer fôr og strø som brukes for de ulike husdyrene. Det er mulig at denne ekspertisen kan hentes fra VKMs Faggruppe for dyrehelse og dyrevelferd eller Faggruppe for fôr. Det er ønskelig at arbeidsgruppen ikke blir for stor, og det er fint om én ekspert kan dekke dette temaet. Som i alle andre saker i VKM så er ansvaret for prosjektledelse plassert i sekretariatet.

Vedtak: Fra faggruppen vil følgende eksperter delta i prosjektgruppen: Leif Sundheim (faglig ansvarlig), Åshild Ergon, May-Guri Sæthre, Christer Magnusson, og Arild Sletten. Elin Thingnæs Lid i sekretariatet vil være prosjektleder. Sekretariatet vil kontakte øvrige eksperter som ble foreslått av faggruppen, for å høre om disse er interesserte og har anledning til å delta i arbeidet i prosjektgruppen. Sekretariatet vil prøve å få til første møte i prosjektgruppen før 23. januar 2015.

Disposisjon:

Faggruppen hadde en kort diskusjon om formen på arbeidet. I utgangspunktet ønsker VKM alltid å følge internasjonale standarder, og avslutningsvis ha en konklusjon med direkte svar på de enkelte spørsmålene fra Mattilsynet. I dette tilfellet kan det imidlertid se ut til at det vil være mer hensiktsmessig å disponere arbeidet kun etter spørsmålene i bestillingen. Internasjonale risikovurderingsstandarder for planteskadegjørere, som ISPM Nr. 11 og EPPO PM5/3(5) er verktøy for å avgjøre om en planteskadegjører er en karanteneskadegjører, og i så fall å vurdere hvilken risiko den utgjør og mulige tiltak som kan settes inn. Disse standardene ser ikke ut til å være anvendelige i denne saken.

Det er mulig at faggruppen vil ha nytte av å ta en titt på tidligere risikovurderinger i VKM, som risikovurdering av helsefare ved spredning av gylle (2009), risikovurdering av avløpslam som jordforbedringsmiddel (2009), og risikovurdering av krav til hygienisering av

organisk gjødsel (2010). Det vil muligens også være aktuelt å undersøke et pågående arbeid i EFSA om plantehelserisiko i jord og vekstmedium.

Faggruppen ser at en viktig del av leveransen vil være å påpeke kunnskapshull.

Vedtak: Prosjektgruppen vil diskutere strukturen på arbeidet grundig og utarbeide en god disposisjon før den enkelte ekspert starter sin del av skrivearbeidet.

4. Emerging risks

Denne saken er en oppfølging av tidligere diskusjoner i faggruppen, om en eventuell selvinitiering av risikovurderinger av «emerging risks». Faggruppen har blant annet diskutert muligheten for å lage en prioritert liste over skadegjørere, såkalte dørstokkarter, som det kan være behov for å risikovurdere. En slik liste bør oppdateres jevnlig for å være til nytte.

En annen aktuell sak for selvinitiering, ville kunne være at faggruppen testet ut EFSA's «media monitoring tool». Dette er et verktøy for å plukke opp endringer i plantehelserisiko i Europa via mange informasjonskilder på mange språk. Verktøyet er utviklet av EFSA's «Emerging Risks Unit», og de ønsker hjelp til å teste ut systemet. Planen var å diskutere muligheten for en slik sak med EFSA på dagens møte.

Faggruppen ønsker å avklare om denne typen saker kan igangsettes selv om det foreligger nye bestillinger fra Mattilsynet, og hvordan selvinitierte saker versus bestillingssaker prioriteres. Assisterende direktør i VKM, Marie Louise Wiborg, var til stede for å besvare spørsmålene fra faggruppen, og ga følgende redegjørelse: I følge VKMs mandat kan faggruppene ta opp saker på eget initiativ. Det kan være tilfeller der VKMs oppdragsgivere ikke har fokus eller kunnskap om tema som VKM mener er viktig. Selvinitiering vil dermed være en del av VKMs uavhengighet. På den annen side, så skal VKM besvare spørsmål fra oppdragsgiver. En diskusjon om hva som til en hver tid bør prioriteres vil derfor kunne være vanskelig, og må ses på fra sak til sak. Kapasitet til den enkelte ekspert som vil bidra og kapasiteten til sekretariatet er forhold som må vurderes, og man bør unngå publisering av flere saker til samme tid. Det er viktig at frister fra oppdragsgiver holdes. Tidsfrister i selvinitierte saker er som regel ikke like prekært, men det er uansett en fordel å planlegge saker i god tid. Det kan også være en fordel med flere små enn få og omfattende saker.

Faggruppen hadde en diskusjon om hva som ligger i begrepet «emerging risks». Er det kun dørstokkarter som ennå ikke finnes i Norge, eller kan det også være endrede forhold som for eksempel endret klima eller redusert tilgang til effektive plantevernmidler? Slik som EFSA definerer begrepet innenfor sitt mandat, så omfatter begrepet både nylig identifiserte planteskadegjørere, og uventede endringer i mottakelighet og eksponering for allerede kjente planteskadegjørere. Begrepet omfatter således alle typer endringer som kan føre til

en risiko av betydning. «Emerging risks» omfatter ikke bare dørstokkarter, men også arter som endrer atferd og utbredelse innenfor landets grenser. Som hos EFSA så vil det også være VKMs ansvar å risikovurdere skadegjørere uansett hvordan behovet for en risikovurdering oppstår.

Det er en utfordring å si på forhånd hvilke arter som er en «emerging risk» for Norge. For eksempel kan en organisme gjøre ingen skade på vertplanter i dagens utbredelsesområde, men vil allikevel kunne gjøre stor skade i Norge dersom den kom hit.

Mattilsynet orienterte at de har hatt en intern diskusjon rundt begrepet «emerging risks». I praksis forholder Mattilsynet seg til begrepet ved å fokusere på dørstokkarter som kan utgjøre en risiko for landet. Mattilsynet har tidligere hatt jevnlige møter med Bioforsk Plantehelse for en oppdatering på mulige dørstokkarter.

Det ble påpekt at arbeidet i VKMs Faggruppe for plantehelse ikke er begrenset til matloven. Skogloven er også aktuell, i tillegg til forhold som ikke er regulert i eksisterende lover. Det er viktig at faggruppen forholder seg til hva den mener er viktig for Norge.

Vedtak: Emerging risks og selvinitiering vil være en løpende prosess i faggruppen, og vil bli diskutert videre på neste møte i faggruppen. Sekretariatet vil prøve å få til et nytt møte med EFSA like over nyttår, blant annet for å diskutere muligheten for å teste ut EFSAs «Media Monitoring Tool».

5. Rolleavklaring: Plantehelse vs de nye oppgavene i VKM

Vitenskapskomiteen for mattrygghet (VKM) har fått nye oppgaver for Miljødirektoratet, og faggruppen ønsket en orientering om hvilken betydning dette eventuelt vil ha blant annet for faggruppens arbeid. Assisterende direktør i VKM, Marie Louise Wiborg, ga en orientering om de nye oppgavene og besvarte spørsmål fra faggruppen.

Til nå har VKM gjort risikovurderinger for Mattilsynet og miljørisikovurderinger av GMO for Miljødirektoratet. Fra 2015 skal VKM, i en prøveperiode på to år, også utføre miljørisikovurderinger og andre vitenskapelige vurderinger for Miljødirektoratet av fremmede organismer, handel med truede arter (CITES) og mikroorganismer. Deler av arbeidet vil skje i nært samarbeid med Artsdatabanken.

Faggruppen hadde spørsmål om hva som vil bli grenseoppgangen mellom Artsdatabanken og VKM i miljørisikovurderinger av fremmede arter. Artsdatabanken har ansvar for å vurdere økologisk risiko (risikokategori) knyttet til arter som ikke er naturlig hjemmehørende i Norge (fremmede arter) og å føre oversikt over slike arter som er påvist i Norge. Artsdatabankens mandat endres ikke som følge av VKMs oppgaver. VKM på sin side, har hovedansvaret for

risikovurderinger av aktiviteter/tiltak som både bygger på artens risikokategori og øvrige forhold som må vektlegges i en konkret miljørisikovurdering.

Hva de nye oppdragene for Miljødirektoratet vil gå ut på, og omfanget av disse, er foreløpig ikke avklart i detalj. De nye oppdragene vil imidlertid ikke gå på bekostning av oppdrag fra Mattilsynet. Det vil følge med egne midler, og VKM har nylig annonsert etter nye medlemmer med ekspertise til å løse de nye oppgavene. Søknadsfristen er satt til 27. februar 2015. Faggruppen fikk utdelt en brosjyre som viser hvilken ekspertise VKM søker etter.

Faggruppen for plantehelse vil ikke miste oppgaver når VKM starter sitt arbeid med de nye oppdragene fra Miljødirektoratet. Men det vil kunne bli aktuelt med utveksling av eksperter og tverrfaglige oppgaver på tvers av flere faggrupper. Faggruppen for plantehelse vil ha mye faglig til felles med de nye oppdragene spesielt når det gjelder fremmede arter, og det er store muligheter for synergieffekter mellom disse to områdene. VKM er foreløpig i tenkeboksen når det gjelder å opprette eventuelt nye faggrupper og eventuelle nyansettelser i sekretariatet for å løse de nye oppdragene.

I forbindelse med de nye oppdragene så har VKM inngått en samhandlingsavtale med Miljødirektoratet, og en med Artsdatabanken. Endelig versjon av avtalene vil bli gjort tilgjengelig på vkm.no.

Faggruppen hadde en rekke tanker rundt de nye oppdragene, blant annet når det gjaldt viktigheten av å ta høyde for klimaendringer også i disse risikovurderingene. Faggruppen ser for seg at det vil kunne oppstå behov for avklaringer mellom Mattilsynet og Miljødirektoratet om hvem som har ansvar for hva, for eksempel ugras.

Det ble stilt spørsmål om det er ønskelig at de som allerede er VKM-medlemmer også søker medlemskap for de nye oppgavene? VKM mener at det vil være positivt, og at det vil være til hjelp for å finne gode interne fordelinger av ekspertisen i VKM. Samtidig så er det også ønskelig å beholde flest mulig i allerede etablerte grupper. VKMs medlemmer hadde tidligere mulighet for å sitte i to faggrupper. VKM gikk etter hvert bort fra dette ved sist oppnevning fordi man erfarte at det ble for stor belastning for de ekspertene det gjaldt. Dette utelukker ikke at en slik praksis kan bli aktuelt for denne toårs prøveperioden for de nye oppgavene om miljø. Uansett vil det fortsatt være aktuelt å bruke eksperter på tvers av faggrupper i enkeltsaker, og ekspertisen i Faggruppen for plantehelse vil på den måten komme til nytte også innenfor de nye oppdragene.

Vedtak: Orienteringen tas til etterretning.

6. Status for øvrige saker i faggruppen

Risikovurderingen «The EPPO PRA for *Agrilus planipennis*: assessment for Norway» ble publisert 24. november 2014. Bruk av VKMs nye rapportmal for risikovurderinger gikk greit i sekretariatet. Ved publisering ble saken omtalt av blant annet Bioforsk, Skog og landskap og Bondebladet.

Vedtak: Orienteringen tas til etterretning.

7. Orientering fra Mattilsynet

Hilde Paulsen fra Mattilsynet orienterte om status for kommende bestillinger:

Risikovurdering av hønsehirse (*Echinochloa crus-galli*)

Siden forrige møte i faggruppen har Mattilsynet hatt møte med ulike miljøer for å samle inn bakgrunnsmateriale til bruk i bestillingen. Det har ikke blitt jobbet videre med selve ordlyden i bestillingen, men Mattilsynet håper de snart vil kunne komme med et bestillingsutkast.

Introduksjon og spredning av planteskadegjørere fra mottaksvirksomheter

Virksomheter som mottar poteter og/eller uvaskede grønnsaker med rot, for sortering, pakking, vasking eller industriell bearbeiding genererer flere typer avfall som muligens kan inneholde planteskadegjørere. Avfallsfraksjoner (risikopunkter) kan være jord, prosessvann og organisk materiale.

Både hos Mattilsynet og hos mottaksvirksomhetene er det stort behov for informasjon og økt kunnskap om hva som er tilstrekkelig behandling av flere av avfallsfraksjonene for å hindre spredning av planteskadegjørere fra anleggene. Mattilsynet vil derfor komme til å be VKM om å vurdere risikoen for spredning fra anleggene.

Mattilsynet håper å komme med et første bestillingsutkast i løpet av den nærmeste tiden.

Andre saker

De to ovennevnte sakene har blitt varslet ved tidligere anledninger, blant annet i en liste over kommende bestillinger som Mattilsynet oversender VKM årlig.

En tredje sak som Mattilsynet skal til å vurdere på nyåret, er oppfølging av sluttrapporten om tilsyn med import av planteskolevarer. Rapporten ble lagt ut på Mattilsynets nettsider i juni, og omhandler 70 jordprøver av busker og trær som ble importert inn til Norge. Jordprøvene ble analysert for nematoder. Tilsynsprosjektet ble gjennomført av Mattilsynet region Oslo,

Akershus og Østfold og avdekket at 55 av de 70 prøvene inneholdt planteparasittære nematoder. Mattilsynet vil vurdere om saken bør følges opp med en bestilling til VKM. I den forbindelse vil Mattilsynet ha behov for dialog med relevante Kunnskapsinstitusjoner og VKM. Faggruppeleder oppfordret faggruppemedlemmene til å lese sluttrapporten og komme med innspill til saken.

Faggruppen mener dette er en viktig problemstilling, og det er bra at dette blir fulgt opp. Mattilsynet ser at det blir en avveining om man bør sette i gang en PRA først som vil hjelpe til å avdekke kunnskapshull, eller å skaffe mer informasjon om skadegjøreren først før en PRA igangsettes. VKM spiller årlig inn til Norges forskningsråd hvilke kunnskapshull som VKM har avdekket i sine risikovurderinger. Faggruppen ville gjerne vite hvilke rutiner VKM har for å følge opp resultatene av disse innspillene, og om de ser klare resultater av dette. Faggruppen vil gjerne oppfordre VKM til å lage slike oppfølgingsrutiner dersom det ikke allerede er gjort.

Mattilsynet følger med på EFSA's pågående risikovurdering av jord og dyrkingsmedium. Faggruppemedlem Christer Magnusson er med i EFSA's arbeidsgruppe, og kunne opplyse at arbeidet skal være ferdig i arbeidsgruppen i mai.

Vedtak: Orienteringen fra Mattilsynet tas til etterretning. Sekretariatet vil sende Mattilsynets tilsynsrapport om import av planteskolevarer ut til faggruppen, slik at medlemmene kan lese denne og komme med innspill til faggruppeleder. Sekretariatet vil kontakte Mattilsynet nærmere for å høre mer om status i utarbeiding av de to førstnevnte bestillingene. Faggruppens koordinator vil undersøke VKMs rutiner for innspill om kunnskapshull til Norges forskningsråd og eventuelle resultater av innspillene for å kunne besvare faggruppens spørsmål om dette.

8. Saker til møte i hovedkomiteen

Det ble gitt en kort orientering om agenda for neste møte i Hovedkomiteen 12. desember 2014.

9. Eventuelt

Drøfting av ny informasjon om skadegjøreren *Drosophila suzukii*

Drosophila suzukii, en slektning av bananfluen, angriper frukt og bær før høsting og forårsaker store avlingstap. Tidligere i 2014 konstaterte Jordbruksverket i Sverige at fluen *Drosophila suzukii* forekommer i Skåne. Det er første gang fluen er påvist i Norden. Ekstra bekymringsfullt er det at skadegjøreren også angriper ville bær, noe som gjør det ekstra vanskelig å hindre spredning.

Jordbruksverkets växtskyddscentral i Alnarp setter nå i gang et prosjekt der de i samarbeid med Sveriges Lantbruksuniversitet og aktuelle næringsaktører vil samle inn informasjon om fluen, blant annet fra frukt- og bærdyrkere i 2015. Spørsmålet er om faggruppen bør se nærmere på denne skadegjøreren i forhold til norske forhold, og i så fall på hvilken måte?

Faggruppen gikk igjennom Jordbruksverkets nettomtaler av skadegjøreren:

<http://www.jordbruksverket.se/pressochmedia/nyheter/nyheter2014/fruktadflugafunneniska.ne.5.37e9ac46144f41921cd321a2.html>

og

<http://www.jordbruksverket.se/amnesomraden/odling/vaxtskydd/friland/drosophilasuzukiifruktadfruktfluga.4.37e9ac46144f41921cd2a950.html>

Et faggrupped medlem opplyste i forkant av møtet at Bioforsk Plantehelse og Mattilsynet diskuterte *D. suzukii* på dialogmøter for et par år siden. Den gang ble det sett nærmere på døgngrad-modellen og sammenliknet med aktuelle norske lokaliteter. En foreløpig konklusjon var at etablering i Norge er mulig.

Det kom opp et spørsmål om det kunne vært aktuelt å samarbeide med Sverige i denne saken, for eksempel ved å gjøre en risikovurdering for de to landene. Det ble samtidig stilt spørsmål om det er behov for en egen risikovurdering for Norden, eller om EPPOs risikovurdering fra 2010 er dekkende. I følge VKMs mandat så skal VKM unngå dobbeltarbeid.

Mattilsynet ble spurt om deres syn på saken, og om Mattilsynet ser et behov eller nytte av om faggruppen gjør et arbeid med *D. suzukii*. Mattilsynet mente at det kunne eventuelt være nyttig med en vurdering av om noen tiltak mot skadegjøreren kunne være effektive, som for eksempel kunne resultere i spesifikke råd til dyrkerne. Eventuelt en vurdering av i hvilken grad skadegjøreren vil kunne være i stand til å overvintre og oppformere seg til over skadeterskel i løpet av en dyrkningssesong i Norge.

Faggruppen mente det kunne være interessant å invitere noen fra det svenske datainnsamlingsprosjektet til å komme på et faggruppemøte og presentere arbeidet. Det ble

påpekt at vi i Norge har flere planteskadegjørere av felles interesse med Sverige, som for eksempel skogskadegjøreren Lerkebarkbille (*Ips cembrae*).

Vedtak: Faggruppemedlem Leif Sundheim vil kontakte Jordbruksverkets växtskyddscentral for å finne ut mer om det svenske datainnsamlingsprosjektet, blant annet om bakgrunn, status og hvem som er involvert. Faggruppen vil diskutere saken videre på neste faggruppemøte, og muligens invitere noen fra Sverige til å delta i diskusjonen.

10. Nye møtedatoer

Prosjektgruppen som skal risikovurdere husdyrgjødsel fra slakterier tar sikte på et oppstartmøte før 23. januar 2015.

Faggruppemedlemmene holder av uke 8 (16-20. februar) for neste faggruppemøte. Sekretariatet vil invitere EFSA til dette møtet og kartlegge hvilken dato som passer best for alle.

Vedtak: Alternative datoer for de to møtene vil bli sendt ut av sekretariatet via Doodle.com.